

טבת התשע"ה

בס"ד

השיעור מוקדש לעילוי נשמת מנחם אביצור בן יהודה אריה ז"ל

שמות – פרטיים וכלליים
לפרשת שמות

(בראשית מ"א, מה) "... אבל יוסף ג"כ הבין זאת, והתוודע לכל בשמו העברי, ובזה סיכל עצת פרעה, וזהו שאמר ויצא יוסף - בשמו העברי".

7. אמירה גולדשטוף (פרנק)

בסוף הפרשה כאשר יוסף מתוודע אל אחיו (בראשית, מ"ה, ג) ואומר להם: אני יוסף! ולא אמר אני אחיכם. אם הוא אחיהם המתבולל - אין להם בו עניין, ורק כאשר מקדים הוא כי עדיין הוא נשאר יוסף, מוסיף הוא ואומר להם בפסוק ד': "אני יוסף אחיכם". אם הוא נשאר בשמו העברי יוסף - אחיהם הוא באחוה ויכולים הם להתקרב אליו.

8. בעל "אוזניים לתורה":

"צפנת פענח - השם הזה נזכר בתורה רק פעם אחת! ומזה ניכר שיוסף לא השתמש בו, אלא רק בשמו העברי. ומזה תוכחת מגולה לאלה, המשנים את שמם לשם האומות, ובפרט מי שזכה לקבל מהמלך את התואר לורד או ברון, והמלך שינה את שמו כנהוג, אז הס מלהזכיר להם עוד את שמם היהודי והוא זרעו אחריו נוהגים סלסול בעצמם להיקרא רק בשם החדש, שהעניק להם המלך לשם ולתפארת. אבל יוסף הצדיק מאן להיקרא בשם הנכרי שנתן לו פרעה בשעת ההכתרה למשנה למלך, והוסיף להיקרא רק בשמו העברי - יוסף. הוא הודה במוצאו גם בהיותו בבית האסורים, כאומרו כי גנוב גונבתי מארץ העבריים, והוא הודה בשמו העברי בשבתו בארמון המלך".

9. ישעיהו מ"ג כ"א:

"עם זו יצרתי לי תהילתי יספרו"
"כה אמר ה', בוראך יעקב ויוצרך ישראל - אל תירא כי גאלתיך, קראתי בשמך לי אתה".
כי תעבור במים - איתך אני, ובנהרות - לא ישטפוך, כי תלך במו אש - לא תיכווה, ולהבה לא תבער בך: כי אני ה' אלוקיך, קדוש ישראל מושיעך... אל תירא כי איתך אני."
"אתם יְעִדִי, נאום ה', ועבדי אשר בחרתי, למען תדעו"

1. שמות א' א-ד:

ואלה, שמות בני ישראל, הבאים, מצריימה: את יעקוב, איש וביתו באו. ראובן שמעון, לוי ויהודה. יששכר זבולון, ובנימין. דן ונפתלי, גד ואשר

2. ויקרא רבה פרשה ל"ב:

"אמר רב הונא משום בר קפרא: בשביל ד' דברים נגאלו ישראל ממצרים: שלא שינו את שמם וכו'. ראובן ושמעון ירדו, ראובן ושמעון עלו. לא היו קוראים ליהודה - רופא, ולא לראובן לוליאני, ולא ליוסף ליסטים, ולא לבנימין אלכסנדרים"

3. שמות א' ט"ו:

ויאמר מלך מצריים, למיילדות העבריות, אשר שם האחת שפרה, ושם השנית פועה

4. "מעינה של תורה", הרב צבי אלימלך מרינוב:

"שיודע היה פרעה כי כל זמן שהמיילדות יהיו נקראות בשמותיהן העבריים יוכבד ומרים, לא יוכל לבוא אליהן בהצעה אכזרית של המתת ילדי ישראל, לפיכך ציוה עליהן תחילה לשנות את שמותיהן לשפחה ופועה, סבור היה לכשיהיו נקראות בשמות מצריים ישפיע הדבר על הלך רוחן, וישנה את מהותן ואופיין עד אשר תהיינה מסוגלות לרצוח את ילדי ישראל, רק אז נתן להן את הצו השני: "אם בן הוא והמיתן אותו", כי כל עצמו של האדם הוא שמו, טמיעת השם משפיעה מאוד על טמיעה פנימית של הרוח והאופי."

5. בראשית מ"א, מ"ה:

"ויקרא פרעה שם יוסף צפנת פענח"

6. ה"פרדס יוסף":

"יש לפרש על פי מה שאמרו חז"ל, ישראל נגאלו בזכות שלא שינו שמם, כי שמא גרם, ורואים כשיתחילו לשנות בשמות הגויים אז הכל מותר להם, ופרעה הבין זאת והחליף שם יוסף בשם מצרי, וחשב שעיי"כ ישנה מנהגיו ותורותיו".

"הנה לאחר שסיפר הכתוב על קריאת שמו של יוסף על ידי פרעה, חתם הכתוב: 'ויצא יוסף על ארץ מצרים'

16. הרב אברהם אלקנה כהנא שפירא:

שבתפילה כתוב: להשכיחם תורתך, ולא כתוב להשכיחם את שמי - אלא שכל מה שרוצים להשכיח את התורה, הכוונה היא באמת להשכיח את ה'. ה' והתורה אחד הם. לכן 'תורתך' זה 'אותי'.

מהו 'להשכיחם תורתך'? היוונים רצו להשכיח את התורה. כמו שהיוונים לא הרסו את ההיכל אבל הכניסו צלם. לא זרקו את השמן אבל טמאו אותו. כי כל כוונת היוונים היתה לחלק מקדושת ישראל. שיהיה היכל, אבל של עבודה זרה. שיהיה שמן, אבל שמן שאינו של קודש. וכן בענין התורה. שיהיה תורה, אבל לא תורת ה'. זהו להשכיחם תורתך. 'ולהעבירם מחוקי רצונך'. לא את עצם המצוה, אלא שזהו רצון ה'...

...גלות יוון לא היתה גלות שגלו מארץ ישראל, לעומת שאר הגלויות שהיו גלויות מארץ ישראל. אז מדוע היא נקראת גלות? אבל הפירוש הוא כמו שאומר הרב סעדיה גאון, שבלי תורה זה אין עם ישראל. שאין אומה זו אומה אלא בתורתה. זו כוונת היוונים לעקור מעם ישראל את האמונה, פירוד מתורה ומאמונה. זה 'מחוקי רצונך'.

17. "דעת זקנים מבעלי התוס' (שמות יב ח):

"כדאמרי אינשי: מאן דמריה שחרריה ומסר כל דידיה בידה, אי לאו איתיה לבי דריה מאי אהני ליה.

ותאמינו לי ותבינו כי אני הוא, לפני לא נוצר א-ל ואחריי לא יהיה: אנוכי אנוכי ה', ואין מבלעדיי מושיע"

10. הרמב"ם בהקדמה למשנה תורה:

כל אלו המצוות שנתחדשו חייבים אנו לקבלם ולשמרם וכו' ואינם תוספת על מצוות התורה. ועל מה הזהירה תורה 'לא תוסיף עליו ולא תגרע ממנו' - שלא יהא נביא רשאי לחדש דבר ולומר שהקב"ה צוהו במצוה זו להוסיפה למצוות התורה או לחסר אחת מאלו השש מאות ושלוש עשרה מצות

אבל אם הוסיפו בית דין עם נביא שיהיה באותו הזמן מצות דרך תקנה או דרך הוראה או דרך גזירה אין זו תוספת. שהרי לא אמרו שהקב"ה צוה לעשות עירוב או לקרות מגילה בעונתה. ואילו אמרו כן היו מוסיפין על התורה. אלא כך אנו אומרים שנביאים עם בית דין תקנום וצוו לקרות מגילה בעונתה כדי להזכיר שבחיו של הקב"ה ותשועות שעשה לנו והיה קרוב לשועתנו כדי לברכו ולהללו וכדי להודיע לדורות הבאים: 'אמת מה שהבטיחנו בתורה (דברים ד', ז) 'כי מי גוי גדול אשר לו אלוקים וכו'" ועל דרך זו היא כל מצוה ומצוה שהיא מדברי סופרים בין עשה ובין לא תעשה.

11. מגילה דף יב, א':

מפני מה נתחייבו שונאיהן של ישראל שבאותו הדור כליה? אמר להם: אמרו אתם! אמרו לו: מפני שנהנו מסעודתו של אותו רשע - אם כן שבשושן יהרגו, שבכל העולם כולו אל יהרגו! אמרו לו: אמור אתה! אמר להם: מפני שהשתחונו לצלם. אמרו לו: וכי משוא פנים יש בדבר? אמר להם: הם לא עשו אלא לפנים - אף הקדוש ברוך הוא לא עשה עמהן אלא לפנים.

12. הרב אברהם אלקנה כהנא שפירא:

הם לא שאלו סתם שאלות, אלא מפני שזה כתוב, וכמו שיש להבין כל פסוק יש להבין גם את זה. כשלומדים מגילת אסתר, שהוא תורה שבכתב, הם שאלו את רשב"י איך ללמוד את הפסוקים האלו. אבל בחנוכה אין לנו כתבי קודש, ועל כן לא שאלו על חנוכה.

13. עמוס ג, ז:

'כי לא יעשה ה' אלוקים דבר כי אם גלה סודו על עבדיו הנביאים'.

14. תוספת התפילה בפורים:

בימי מרדכי ואסתר בשושן הבירה כשעמד עליהם המן הרשע ביקש להשמיד וכו'... ותלו אותו ואת בניו על העץ.

15. תוספת התפילה בחנוכה:

'כשקמה עליהם מלכות יוון הרשעה'
'רבת את ריבם דנת את דינם ונקמת את נקמתם'
'להשכיחם תורתך להעבירם מחוקי רצונך'.